

ВІЙНА ЯК КАТАЛІЗАТОР ФОРМУВАННЯ НОВИХ СКЛАДОВИХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Актуальність. Одним з головних на сьогоднішні пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя.

Одночасно, маємо сьогодні таку виключну історичну ситуацію, коли процес формування та розвитку інформаційного суспільства відбувається в умовах війни. При чому, війни гібридної, де інформаційне насильство однієї держави над іншою є просто безпрецедентним, і як протидія – запровадження нових заходів зі сторони держави для подолання негативних наслідків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями в сфері особливостей інформаційного суспільства у різні етапи незалежної України займалися такі відомі науковці як І. Арістова [1], В.О. Данильян [2], В.О. Ільгнаєва [3], В.А. Ліпкан, В.А. Залізняк [4] та ін.

Метою статті є виявлення унікальних рис становлення і розвитку інформаційного суспільства в Україні в період воєнного стану на окремих правничих прикладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна має власну історію розвитку базових засад інформаційного суспільства: діяльність всесвітньо відомої школи кібернетики; формування на початку 90-х років

минулого століття концепції та програми інформатизації; створення різноманітних інформаційно-комунікаційних технологій і загальнодержавних інформаційно-аналітичних систем різного рівня та призначення.

За більш ніж тридцять років сформовано відповідні правові засади побудови інформаційного суспільства: прийнято ряд нормативно-правових актів, які, зокрема, регулюють суспільні відносини щодо створення інформаційних електронних ресурсів, захисту прав інтелектуальної власності на ці ресурси, впровадження електронного документообігу, захисту інформації, е-паспортів та інших е-документів.

Україна готує і має значну кількість висококваліфікованих фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій, математики, кібербезпеки; у країні постійно зростає та поновлюється парк комп'ютерної техніки, сучасних систем та засобів телекомунікації, зв'язку; високою є ступінь інформатизації банківської сфери, розвивається проєкт «Держава в смартфоні», впроваджуються хмарні технології, інноваційні технології на основі блокчейн та регулювання криптовалютного обороту.

Ці та інші передумови дають підстави вважати, що національний ринок інформаційно-комунікаційних технологій перебуває у стані активного становлення та за певних умов може стати фундаментом розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Разом з тим ступінь розбудови інформаційного суспільства в Україні порівняно із світовими тенденціями є недостатнім і не від-

повідас потенціалу та можливостям України, і нажаль перераховані нижче пункти не нові, вони актуальні вже з десятків років, але все ж такі потребують вирішення, оскільки:

- відсутня координація зусиль державного і приватного секторів економіки з метою ефективного використання наявних ресурсів;

- ефективність використання фінансових, матеріальних, кадрових ресурсів, спрямованих на інформатизацію, впровадження ІКТ у соціально-економічну сферу, зокрема в сільське господарство, є низькою;

- наявне відставання у впровадженні технологій електронного бізнесу, електронних бірж та аукціонів, електронних депозитаріїв, використанні безготівкових розрахунків за товари і послуги тощо;

- рівень інформатизації окремих галузей економіки, деяких регіонів держави є низьким;

- створення інфраструктури для надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування юридичним і фізичним особам інформаційних послуг з використанням мережі Інтернет відбувається повільно;

- рівень інформаційної представленості України в Інтернет-просторі є низьким, а присутність україномовних інформаційних ресурсів – недостатньою;

- рівень державної підтримки виробництва засобів інформатизації, програмних засобів та впровадження ІКТ є недостатнім, що не забезпечує всіх потреб економіки і суспільного життя;

- спостерігаються нерівномірність забезпечення можливості доступу населення до комп'ютерних і телекомунікаційних засобів, поглиблення "інформаційної нерівності" між окремими регіонами, галузями економіки та різними верствами населення;

- не вирішуються у повному обсязі питання захисту авторських прав на комп'ютерні програми, відсутні системні державні рішення, спрямовані на створення національних інноваційних структур (центрів, технополісів і технопарків) з розробки конкурентоспроможного програмного забезпечення [6].

Водночас склалися такі передумови, які вимагають прискореного розвитку інформаційного суспільства в Україні. Насамперед це пов'язано із соціально-економічною нерівністю, яка виникає між розвинутими країнами і країнами, що розвиваються, внаслідок суттєвої різниці в темпах зростання обсягів та номенклатури товарів і послуг, які виробляються та надаються за допомогою ІКТ. Така нерівність негативно впливає на конкурентоспроможність країн і життєвий рівень людей.

Сучасне суспільство характеризується якісно новими тенденціями розвитку в інформаційній сфері, насамперед стрімким формуванням глобального інформаційного простору та глобальним інформаційним протиборством, розробкою і використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, виникненням принципово нових суспільних відносин за різноманітними напрямками інформаційної діяльності, зокрема, електронне урядування, доступ до публічної інформації, функціонування засобів масової інформації, державна статистика і документообіг, інформаційна діяльність у галузях освіти і науки, культури і мистецтва, в економічній, фінансовій, банківській, правоохоронній, законотворчій та інших сферах, які потребують всебічного дослідження і належного правового забезпечення. Поряд з цим вагомою складовою інформаційної сфери залишається інформаційна інфраструктура, розвиток якої є складним і наукоємним процесом.

У контексті євроінтеграції України актуалізується проблема вивчення досвіду становлення інформаційного суспільства у країнах – членах Європейського Союзу, а також імплементації норм правових актів ЄС в інформаційне законодавство України.

У переліку пріоритетів стратегічного розвитку України особливе місце повинні займати захист прав, свобод і безпеки громадян в інформаційній сфері, відмова від ідей тотального інформаційного контролю та розвиток інноваційних галузей економіки, зокрема вітчизняної індустрії інформаційних

технологій, надання послуг та виробництво програмної продукції.

За часів незалежності України галузь інформаційних технологій розвивалася практично без підтримки з боку держави, роль якої переважно зводилася до збору статистичних відомостей, які часто не відображали реального стану справ. Водночас в Україні сформувалися досить потужний інтелектуальний потенціал та високі темпи зростання у сфері програмної продукції.

Відсутність державної підтримки національної індустрії програмної продукції в умовах, коли вона перебуває на етапі становлення, може призвести до негативних наслідків, зокрема стагнації і втрати конкурентоспроможності вітчизняних компаній на світовому ринку.

Всебічної громадської і державної підтримки також потребує виробництво вітчизняної інформаційно-аналітичної, кіно- та медіа-продукції, насамперед в умовах інформаційної агресії проти України. Вкрай актуальною за цих умов є проблема розробки дієвої інформаційної політики та системи забезпечення інформаційної безпеки України [7].

Саме війна росії проти України підштовхнула деякі процеси, що в результаті призвели до виникнення новітніх векторів розвитку інформаційного суспільства. А саме, наприклад, йдеться про Декларацію про співпрацю та взаємну підтримку, укладена у Варшаві, Польща, 4 жовтня 2023 року між такими медіарегуляторними органами Центральної та Східної Європи та країн Балтії, далі – Підписанти:

- Національна рада з питань електронних медіа, Латвійська Республіка,
- Комісія з питань радіо і телебачення Литви, Литовська Республіка,
- Національна рада з питань радіомовлення, Республіка Польща,
- Національна аудіовізуальна рада, Румунія,
- Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Україна.

Війна росії проти України та імперські амбіції росії сприяли зміні геополітичної ситуації в Європі, особливо у Центральній та Східній Європі та країнах Балтії. Динамічний розвиток технологій у сфері цифрових засобів комунікації відкрив для медіаринків широкі можливості у плані доступу до інформації, як у процесі створення контенту, так і в процесі його отримання.

У результаті створено простір для необмеженого поширення неперевіраних повідомлень, які створюють хибний образ світу, диференціюють та антагонізують соціальні групи і, як наслідок, породжують недовіру як до державних інституцій, так і до самого суспільства. Запущені механізми, які становлять реальну загрозу інформаційній безпеці, інформаційному суспільству, стратегічній безпеці та суверенітету Держав Підписантів.

Зважаючи на вищезазначені загрози, представники регуляторних органів медіаринку таких країн, як Латвія, Литва, Польща, Румунія та Україна, заявляють, що вони ініціюватимуть та впроваджуватимуть у межах своєї компетенції спільні програмні заходи з метою просвіти та захисту своїх громадян від поширення дезінформації [8] та багатомірної пропаганди.

З метою:

- захисту суверенітету і доброго ім'я Держав та недоторканності їхніх кордонів;
- захисту свободи слова, підтримки відповідальності за інформування громадськості, захисту журналістів і медіа відповідно до територіальної юрисдикції та європейської правової бази;
- забезпечення права громадян на точну та достовірну інформацію як невід'ємну складову свободи вираження поглядів;
- забезпечення незалежності медіарегуляторних органів;
- просвіти громадян щодо дезінформації та пропаганди шляхом підтримки включення медіаграмотності як обов'язкової дисципліни у школах;
- дотримання Директиви (ЄС) 2018/1808 Європейського Парламенту і Ради від 14

листопада 2018 року, що внесла зміни у Директиву 2010/13/ЕС, щодо узгодження певних положень, визначених законами, нормативно-правовими або адміністративними актами у Державах Членах, стосовно надання аудіовізуальних медіапослуг (Директива про аудіовізуальні медіапослуги).

Підписанти заявляють про їх взаємну підтримку заходів у сфері діяльності з аналізу та стримування поширення багатомірної дезінформації, зокрема, але не лише російської пропаганди, на національному, регіональному та міжнародному рівнях. Крім того, Підписанти цієї Декларації зобов'язуються співпрацювати з метою отримання спільних відповідей на основі обґрунтованих рішень, а також інформування європейських партнерів. Кінцевою метою є зміцнення потенціалу протидії дезінформації та інформаційній боротьбі не лише у Центральній і Східній Європі та країнах Балтії. Наші спільні дії мають бути корисними для всієї Європи, мати прямий вплив на підтримку достовірної інформації, захисту журналістів і свободи вираження поглядів, без їх недобросовісного використання для підриву наших демократій.

Підтримуючи права громадян своїх країн на достовірну інформацію та свободу вираження поглядів і думок, підтверджені Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, підписаною у Римі 4 листопада 1950 року, з подальшими змінами, внесеними Протоколами №№ 3, 5 і 8 та доповненої Протоколом № 2, заявляють, що вони ініціюватимуть заходи з протидії поширенню багатомірної дезінформації на національному, регіональному та міжнародному рівнях [9]. Підписанти заявляють, що вони будуть ініціювати заходи щодо спільної просвіти громадян стосовно виявлення, реагування та запобігання дезінформації, а також налагоджувати співпрацю між існуючими європейськими та національними платформами з перевірки фактів, якщо це можливо, як елементу реагування на загрози не лише з боку російської пропаганди і багатомір-

ної дезінформації та дезінформації, яка завдає шкоди державним інтересам Підписантів, а також щодо обміну та перевірки інформації, що поширюється всередині цих країн.

Підписанти також докладатимуть спільних зусиль з метою розвитку уніфікованих механізмів медіа регулювання у країнах Підписантів, які сприятимуть підготовці та впровадженню спільних оцінок і позицій щодо протидії дезінформації та розробці нових правових демократичних підходів та ініціатив у рамках національного та міжнародного права в умовах реальних загроз і викликів безпеці в інформаційній сфері європейських країн.

Підписанти зобов'язуються підтримувати дії проти дезінформації у будь-якому вигляді, але насамперед тієї, що може загрожувати нашим демократіям та європейському шляху. Підписанти створять секретаріат для імplementації Декларації з метою обміну інформацією та координації домовленостей.

Підписанти шляхом взаємних консультацій попередньо узгодять спільні заходи, що впливають з цієї Декларації. Декларація укладається на невизначений термін з можливістю виходу з неї в будь-який час за умови попереднього повідомлення всіх Підписантів. Декларація вступає в силу з дати підписання [10].

Традиційно в національному законодавстві України сформувався законодавчо закріплена практика, коли військовий стан, або надзвичайний стан, що проголошуються в усій державі, або її частині закономірно призводить до обмежень населення у деяких правах і свободах. Так, ст. 64 Конституції України встановлює положення, коли Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції [11].

Як бачимо у переліку статей, що закріплюють права, які не можуть бути обмеженими в умовах воєнного або надзвичайного стану не має ст. 34, що закріплює право на інформацію. Відтак, влада у цій війні отримує повну законну можливість обмежувати нас в інформаційній свободі і тим самим стримувати розвиток інформаційного суспільства. Однак, в реаліях ми стикаємося з унікальнішою в світі ситуацією, коли саме воєнний стан стає каталізатором розвитку новітніх інституцій інформаційного суспільства.

Серед інших таких процесів доцільно звернути на те, щ воєнні злочини росії в Україні розслідують Національна поліція, СБУ, ДБР, НАБУ. Процесуальне керівництво здійснює Офіс Генпрокурора. Органи прокуратури представляють сторону обвинувачення у судах та слідкують за дотриманням законів, міжнародних норм та практик під час документування воєнних злочинів. Таким чином ці докази можуть бути представлені як в українських, так і в міжнародних судах.

У березні 2023-го генпрокурор Андрій Костін заявив, що в Україні створять спеціальні слідчі групи для збору доказової бази у справах про злочини росії. Потім її мають передати до Міжнародного кримінального суду (МКС) [12].

Докази воєнних злочинів рф також збирають, зокрема, європейські країни. Йдеться про свідчення українських біженців, а координує цей процес Європол. «Країни ЄС на даний момент опитують людей, збирають їхні свідчення, фото, відео. Європол допомагає їх аналізувати, а Євроюст організував спеціальну слідчу групу для розслідування воєнних злочинів», – говорить Ілва Йоганссон, єврокомісарка з питань внутрішніх справ [13].

23 березня 2023 року у будівлі Міжнародного кримінального суду підписали угоду про відкриття польового Офісу прокурора МКС в Україні. Крім того, у липні у Гаазі розпочав роботу Міжнародний центр з розслідування вторгнення Росії в Україну. До складу центру входять прокурори з України, ЄС, США

та Міжнародного кримінального суду. Одне з головних завдань центру – об'єднати вже наявні докази воєнних злочинів рф. «Ми їх проаналізуємо, а також за допомогою експертів, які працюють у Євроюсті виявимо можливі прогалини в них. Ми також перекладемо докази та відповідні документи українською та англійською мовами, щоб забезпечити їхнє використання в різних національних юрисдикціях, а також у національних судах», – говорить голова Євроюсту Ладислав Хамран [14].

34 правозахисних організацій України започаткували Коаліцію документування воєнних злочинів "Україна. П'ята ранку/Ukraine. Five AM Coalition". До неї, зокрема, увійшли Українська Гельсінська спілка з прав людини, Ukrainian Legal Advisory Group, Регіональний центр прав людини, Медійна ініціатива за права людини, Харківський інститут соціальних досліджень, фундація DEJURE [15].

Ці організації здебільшого виїжджають у польові місії на деокуповані території та збирають свідчення людей, які постраждали від дій російських військових або стали свідками воєнних злочинів росіян. Зібрані свідчення вносяться до бази даних I-DOC.

організацію «Трибунал для Путіна» заснувала Українська Гельсінська спілка з прав людини, Харківська правозахисна група та Центр громадянських свобод. Згодом до неї доєдналися майже два десятки громадських організацій. Вона співпрацює з українськими правоохоронними органами, які займаються розслідуванням воєнних злочинів рф, збирає дані про них через опитування свідків та постраждалих, документує руйнування, використовує інформацію з відкритих джерел. У фокусі організації – події, що мають ознаки злочинів згідно з Римським статутом. Йдеться про злочини проти людяності, геноцид, воєнні злочини [16].

Документація ведеться в усіх регіонах України. Для систематизації російських злочинів «Трибунал для Путіна» використовує власну базу даних.

Громадська організація Truth Hounds – це команда фахівців із прав людини, що з 2014 року

документують воєнні злочини та злочини проти людства. Фахівці організації виїжджають у деокуповані міста та беруть інтерв'ю у постраждалих, чи свідків злочинів.

Від 2014 року організація провела 220 таких місій та понад 40 розслідувань воєнних злочинів. Зібрані свідчення вносяться до бази даних I-DOC. За даними організації, фахівці ідентифікували 3308 постраждалих від воєнних злочинів. Після збору свідчень, організація передає дані правоохоронним органам. Крім того, допомагає розслідуванням Міжнародного кримінального суду, українським та іноземним слідчим. В Truth Hounds зазначають, що підготували п'ять подань до МКС. Організація має зв'язки з іноземними прокурорами та слідчими щодо справ, які можуть бути відкриті на основі одного з принципів екстериторіальної юрисдикції.

Документування воєнних злочинів Центр прав людини ZMINA проводить декількома способами. Виїзні польові місії на деокупованих територіях, інтерв'ювання потерпілих та свідків дистанційно, робота з відкритими джерелами, збір даних, верифікація.

Щоб повідомити організації про воєнний злочин, можна звернутися на їх електронну пошту, або зателефонувати на номери на сайті. Фахівці вже задокументували понад 100 злочинів в ході польових місій, 65 людей опитали дистанційно, за відкритими джерелами задокументували 1117 воєнних злочинів. Зібрані свідчення вносяться до бази даних I-DOC.

«Особливу увагу ми приділяємо насильницьким зникненням громадян, тортурам, випадкам депортації. Збираємо фото відео докази», – говорить керівниця Центру прав людини ZMINA Тетяна Печончик [17].

Організація співпрацює як з українськими правоохоронними органами, так і з міжнародними. «Ми співпрацюємо з Офісом генпрокурора і ряд свідчень вже їм передали. Так само взаємодіємо з Офісом генпрокурора в Гаазі, надаємо їм матеріали на їхні запити, або самі ініціюємо передання певних матеріалів. Ця співпраця є конфіденційною», – пояснює Печончик [17].

Фіксувати воєнні злочини також здійснює громадська організація «Антикорупційний Штаб». Для того, щоб документувати зруйновану інфраструктуру, ГО використовує мобільний додаток Project Providence для зйомки та опису завданих руйнувань. Пілотний проєкт організації поки охоплює документування зруйнованих культурних об'єктів у п'яти областях – Чернігівщина, Київщина, Миколаївщина, Сумщина та Харківщина. Результати документування відображаються на «Карті Відновлення та Руйнувань» [18].

Заступниця голови правління організації, Євгенія Вірлич говорить, що зібрані дані передають в Офіс генпрокурора: "Ми використовуємо інформацію з офіційних джерел про їхнє руйнування. Співпрацюємо з Офісом генпрокурора, щоб вони вже надавали оцінку даних, які ми збирали".

Також, Офіс генпрокурора разом з Міністерством цифрової трансформації та Київської школи економіки розробили окремих мобільний додаток з документування воєнних злочинів Росії в Україні. У нього можна надіслати фото та відео матеріали злочину, а також заповнити анкету з детальним описом часу, місця, типом злочину та його обставинами [19].

Висновки. Іншими словами, всі вище згадані інституції з розслідування військових злочинів і злочинів агресії проти України і українців у вигляді різноманітних даних формують у спеціальні інформаційні бази даних, можуть і будуть використані національним і міжнародним судочинством задля покарання агресора за військові злочини, агресію і геноцид. Це також складова інформаційного суспільства породжена війною.

Різнманітні громадські та міждержавні організації сьогодні на території України здійснюють документування воєнних злочинів що організовується декількома способами. Виїзні польові місії на деокупованих територіях; інтерв'ювання потерпілих та свідків, у тому числі дистанційно; пошук, аналіз та зберігання інформації з відкритих джерел.

Таким чином, сучасна специфіка чергового витку розвитку і становлення інформацій-

ного суспільства в Україні, в умовах воєнного стану, виокремлюється тим, що не зважаючи на законодавчо і логічно обумовлену потребу у цілій низці обмежень інформаційних прав і свобод задля збереження життя людей і збереження матеріальних ресурсів зберігається тенденція еволюційного розвитку самого інформаційного суспільства. Більш того, формуються новітні вектори розвитку інформаційного суспільства, як складові його удосконаленого зростання.

Саме війна росії проти України підштовхнула деякі процеси, що в результаті призвели до виникнення новітніх векторів розвитку інформаційного суспільства. А саме, напри-

клад, йдеться про Декларацію про співпрацю та взаємну підтримку, укладена у Варшаві 04 жовтня 2023 року між такими медіарегуляторними органами Центральної та Східної Європи та країн Балтії.

Ще однією з тенденцій є створення в Україні різноманітних інституції з розслідування військових злочинів і злочинів агресії проти України і українців у вигляді різноманітних даних формують у спеціальні інформаційні бази даних, можуть і будуть використані національним і міжнародним судочинством задля покарання агресора за військові злочини, агресію і геноцид. Це також складова інформаційного суспільства породжена війною.

Анотація

Стаття присвячена унікальній ситуації, що утворилася в сфері становлення і еволюції інформаційного суспільства в Україні в сучасний період. Йдеться про специфічну тенденцію саморозвитку інформаційного суспільства під впливом умов воєнного стану.

Сучасна специфіка чергового витку розвитку і становлення інформаційного суспільства в Україні, в умовах воєнного стану, виокремлюється тим, що не зважаючи на законодавчо і логічно обумовлену потребу у цілій низці обмежень інформаційних прав і свобод задля збереження життя людей і збереження матеріальних ресурсів зберігається тенденція еволюційного розвитку самого інформаційного суспільства. Більш того, формуються новітні вектори розвитку інформаційного суспільства, як складові його удосконаленого зростання. На прикладі таких тенденцій сьогодення, як міжнародна кооперація держав у питаннях протидії та боротьби з дезінформацією, організованою російською федерацією проти України і всього цивілізованого світу; кооперації правозахисних інституцій у питаннях накопичення інформації про військові злочини проти України і створенні відповідних електронних баз даних, сформульовано висновок про унікальність української ситуації з розвитком інформаційного суспільства. Саме війна росії проти України підштовхнула деякі процеси, що в результаті призвели до виникнення новітніх векторів розвитку інформаційного суспільства. А саме, наприклад, йдеться про Декларацію про співпрацю та взаємну підтримку, укладена у Варшаві 04 жовтня 2023 року між такими медіарегуляторними органами Центральної та Східної Європи та країн Балтії.

Ще однією з тенденцій є створення в Україні різноманітних інституції з розслідування військових злочинів і злочинів агресії проти України і українців у вигляді різноманітних даних формують у спеціальні інформаційні бази даних, можуть і будуть використані національним і міжнародним судочинством задля покарання агресора за військові злочини, агресію і геноцид. Що безперечно є також складовою інформаційного суспільства, яка породжена війною.

Ключові слова: інформаційне суспільство; війна як каталізатор розвитку інформаційного суспільства.

Zhelnovach Ye.H. War as a catalyst for shaping new components of the information society in Ukraine

War as a catalyst for the formation of new components of the information society in Ukraine. The article is devoted to the unique situation that has arisen in the field of formation and evolution of the information society in Ukraine in the modern period. It is about a specific trend of self-development of the information society under the influence of martial law conditions.

The modern specificity of the next round of development and formation of the information society in Ukraine, in the conditions of martial law, is distinguished by the fact that, despite the legislatively and logically determined need for a whole series of restrictions on informational rights and freedoms in order to preserve people's lives and preserve material resources, the trend of evolutionary development of the same information society. Moreover, the newest vectors of information society development are being formed as components of its improved growth.

On the example of such current trends as the international cooperation of states in countering and combating disinformation organized by the Russian Federation against Ukraine and the entire civilized world; cooperation of human rights institutions in matters of accumulating information about war crimes against Ukraine and creating relevant electronic databases, a conclusion was formulated about the uniqueness of the Ukrainian situation with the development of the information society. It was Russia's war against Ukraine that spurred some processes that ultimately led to the emergence of the newest vectors of information society development.

Namely, for example, we are talking about the Declaration on cooperation and mutual support concluded in Warsaw, Poland, on October 4, 2023 between such media regulatory bodies of Central and Eastern Europe and the Baltic countries.

Another trend is the creation of various institutions in Ukraine for the investigation of war crimes and crimes of aggression against Ukraine and Ukrainians in the form of various data being formed into special information databases, which can and will be used by national and international justice to punish the aggressor for war crimes, aggression and genocide. It is also a component of the information society created by the war.

Key words: information society; war as a catalyst for the development of the information society.

Список використаної літератури:

1. Арістова І.В. Наука «інформаційне право» на новому етапі розвитку інформаційного суспільства. *Правова інформатика*. 1(29)/2011. С. 3-10.
2. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Інформаційне суспільство: морально-етичний дискурс. *Інформація і право*. 1(10)/2014. С. 16-25.
3. Соціальні комунікації (теорія, методологія, діяльність): словник-довідник / укл. В.А. Ільга-наєва. Харків: КП «Міська тип.»), 2009. 392 с.
4. Lipkan V.A. Principios de desarrollo de la delictologia informatica. URL: <https://goal-int.org/principios-de-desarrollo-de-la-delitologia-informatica>
5. Систематизація інформаційного законодавства України: монографія. Ліпкан В.А., Залізник В.А. К.: ФОП. О.С. Ліпкан, 2012. 304 с.
6. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки. Закон України від 09.01.2007 № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>
7. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні». Верховна Рада України; Рекомендації від 03.07.2014 № 1565-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 33, ст. 1163.

8. Варшавська декларація з протидії дезінформації. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/varshavska-deklaratsiya-z-protydiyi-dezinformatsiyi>
9. Про захист прав людини і основоположних свобод. Конвенція від 04.11.1950. ратифіковано законом України від 17.07.1997 № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
10. Варшавська декларація з протидії дезінформації. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/varshavska-deklaratsiya-z-protydiyi-dezinformatsiyi/20.10.2023>
11. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
12. Прізова В. Военні злочини рф в Україні: громадські організації, що документують їх та збирають свідчення для трибуналу. Суспільне новини від 07 липня 2023 р. URL: <https://suspilne.media/523271-voenni-zlocini-rf-v-ukraini-gromadski-organizacii-so-dokumentuut-ih-ta-zbiraut-svidcenna-dla-tribunalu>
13. Єврокомісарка Йоганссон – про 450 тисяч українських школярів у ЄС та підтримку біженців. URL: <https://suspilne.media/498445-evrokomisarka-jogansson-pro-450-tisac-ukrainskih-skolariv-u-es-ta-pidtrimku-bizenciv>
14. «Не хочемо чекати закінчення війни»: У Гаазі відкрився Міжнародний центр дослідження агресії рф. URL: <https://suspilne.media/520353-u-gaazi-vidkrivsa-miznarodnij-centr-doslidzenna-vijni-v-ukraini>
15. Коаліція «Україна.5 ранку». URL: <https://www.helsinki.org.ua/activities/koalitsiia-ukraina-5-ranku>
16. Документування воєнних злочинів в Україні. URL: <https://t4pua.org>
17. Печончик Т. Виклики для свободи слова та журналістів в умовах війни: соціологічне дослідження. *Зміна* від 03.05.2023. URL: <https://zmina.ua/publication/vyklyky-dlya-svobody-slova-ta-zhurnalistiv-v-umovah-vijny-socziologichne-doslidzhennya>
18. Карта відновлення. 2023. Проєкт «Антикорупційного штабу». Проєкт зроблений за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». URL: <https://reukraine.shtab.net>
19. Прізова В. Военні злочини рф в Україні: громадські організації, що документують їх та збирають свідчення для трибуналу. Суспільне. Новини від 07.07.2023. URL: <https://suspilne.media/523271-voenni-zlocini-rf-v-ukraini-gromadski-organizacii-so-dokumentuut-ih-ta-zbiraut-svidcenna-dla-tribunalu/7.07.2023>